

”Mielestäni musiikki voi
olla vainajan näköistä,
omaisille lohduttavaa ja
tilaisuutta kunnioittavaa.”

Kanttorien näkemyksiä hautajaismusiikista ja sen
valinnasta Mikkelin hiippakunnassa

Kirjallinen työ
Anni Nousiainen
2024

Kirkkomusiikin koulutusohjelma
Taideyliopiston Sibelius-Akatemia,
Helsinki

Tutkielman tai kirjallisen työn nimi ”Mielestäni musiikki voi olla vainajan näköistä, omaisille lohduttavaa ja tilaisuutta kunnioittavaa.” Kanttorien näkemyksiä hautajaismusiikista ja sen valinnasta Mikkelin hiippakunnassa.	Sivumäärä 33
Tekijän nimi Nousiainen, Anni	Lukukausi kevät 2024
Aineryhmän nimi Kirkkomusiikin ja urkujen aineryhmä	
<p>Tutkimuksessa selvitettiin kanttorien näkemyksiä sopivasta hautajaismusiikista sekä sen valintaan vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi kartoitettiin, miten kanttorit kokevat roolinsa ja merkityksellisyytensä hautaustoimituksissa. Tutkimus toteutettiin verkkokyselynä Mikkelin hiippakunnassa työskenteleville kanttoreille vuonna 2023. Tutkimusaineistoa analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Aineistoa verrattiin erityisesti Anne-Marie Grundsténin (2017) väitöstutkimukseen.</p> <p>Hautajaismusiikin valintaan vaikuttavat kyselyn mukaan eniten omaisten toiveet. Pappien rooli musiikkivalintojen esittelyssä ja omaisten ohjaamisessa on kasvanut 2010–2020-luvuilla verrattuna Grundsténin tutkimukseen. Suuri osa kanttoreista kokee, että omaisten toiveet ovat monipuolistuneet, eri musiikkityylien kirjo on lisääntynyt ja vainajien ja omaisten persoona näkyy musiikkitoiveissa aikaisempaa enemmän. Kanttorit kokevat, että omaisten perinteisen hautajaismusiikin ja kirkollisen tapakulttuurin tuntemus on heikentynyt.</p> <p>Suuri osa kyselyyn vastanneista kanttoreista kokee, että hautaustoimituksen jumalanpalvelusluonne toteutuu, jos esitettävä musiikki ei ole ristiriidassa kristinuskon opin kanssa. Vähemmistö vastaajista kokee jumalanpalvelusluonteen velvoittavan vain hengelliseksi määritellyn musiikin esittämiseen hautaustoimituksessa. Kanttorit kokevat roolinsa hautaustoimituksessa hyvin merkitykselliseksi ja heille on tärkeää tuoda omaisille musiikin keinoin lohtua ja auttaa surutyössä. Tutkimustulokset dokumentoivat suomalaista hautauskulttuuria, ja niitä voi käyttää pohjana kirkollisessa arvokeskustelussa.</p>	
Hakusanat hautajaismusiikki, surumusiikki, hautajaiset, kirkkomusiikki, kanttorit, Suomi, 2020-luku	
Tutkielma on tarkistettu plagiointitarkastusjärjestelmällä 15.4.2024 Peter Peitsalo	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
1.1 Tutkimuksen tausta	4
1.2 Tutkimuskysymykset	4
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Aikaisemmat tutkimukset	6
2.2 Hautaustoimitus Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa	8
2.3 Toimituksen jumalanpalvelusluonne	9
3 MENETELMÄ JA AINEISTO	11
4 TULOKSET.....	12
4.1 Vastaajien taustatiedot.....	12
4.2 Työntekijöiden väliset keskustelut ja linjaukset sekä äänitteiden käyttö	13
4.3 Musiikin valinta ja siihen vaikuttavat tahot.....	16
4.4 Hautaustoimitusten määrä ja eri kaavojen käyttö.....	17
4.5 Kirkkoon kuulumattomat vainajat sekä ristiriitatilanteet omaisten kanssa	18
4.6 Musiikin sopivuus hautaustoimitukseen sekä jumalanpalvelusluonteen vaikutus musiikin valintaan.....	19
4.7 Muutokset hautaustoimitusten musiikkitoiveissa	23
4.8 Kanttorien merkityksellisyden kokemus hautaustoimituksissa	24
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	25
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	28
LIITE Kyselylomake saatteineen	30

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Olen aina suhtautunut kuolemaan ja siihen liittyviin rituaaleihin uteliaisuudella ja mielenkiinnolla. Siksi kanttorina toimiessani hautaustoimituksissa soittaminen on ollut minulle luontevaa, merkityksellisen tuntuista ja mieluista. Tämä mielenkiinto hautajaisia kohtaan onkin tutkimukseni aiheen taustalla. Kirkollinen siunaustoimitus on Suomessa edelleen vallitseva hautaustapa, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tilastojen mukaan 94 prosenttia kuolleista siunattiin kirkollisesti vuonna 2019.¹ Se, mitä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hautaustoimituksissa tapahtuu, ja miten työntekijät ja omaiset kokevat nämä toimitukset ovat siis kulttuurisesti merkittäviä tekijöitä, joita on tärkeää dokumentoida ja tarkastella tutkimuksen keinoin.

Oman kokemukseni ja kanttorien keskinäisten keskustelujen perusteella kirkkomusiikkityössä on jo pitkään ollut enenevässä määrin esillä erilaisten musiikkityylien monipuolisuus ja pirstaloituminen. Kanttorilta on monien kokemuksen mukaan alettu pyytää ja odottaa yhä moninaisempaa musiikkityylien ja -toiveiden hallintaa, niin jumalanpalveluksissa, kirkollisissa toimituksissa kuin kuorojen ja soitinryhmien johtajanakin. Tässä tutkimuksessa tarkastelen tätä muutosta spesifisti kirkollisen toimituksen, hautaan siunaamisen näkökulmasta.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkin kirjallisessa työssäni hautajaismusiikin valintaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa ja erityisesti Mikkelin hiippakunnassa 2010–20-luvuilla. Keskiössä on virassa toimivien kanttoreiden oma kokemus hautajaismusiikeista ja niiden valinnasta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitkä tekijät ja toimijat vaikuttavat hautaustoimitusten musiikkien valintaan?

¹ Kirkon tilastot 2019.

2. Millaisia käsityksiä kanttoreilla on musiikkivalinnoista ja niiden sopivuudesta hautaustoimituksiin, ja ovatko musiikkivalinnat tai kanttorien käsitykset niistä muuttuneet suhteessa aiempaan tutkimukseen?
3. Miten kanttorit kokevat oman roolinsa ja merkityksellisyytensä toimituksen suorittajina?

Tässä työssä en käsittele hautajaisvirsiä, liturgista laulua tai psalmilaulua vaan muuta toimituksissa esitettyä instrumentaali- ja vokaalimusiikkia. Tutkittavan ajanjakson olen rajannut kahdesta syystä. Aikaisempien hautajaismusiikkia (muuta kuin virsiä) käsittelevien tutkimusten aineisto päättyy vuoteen 2011, joten tutkimustietoa 2010–20-lukujen kehityksestä ei ole. Työssäni kirkkomuusikkona olen kokenut, että hautajaisissa käytettävän musiikin kirjo on laajentunut ja pirstaloitunut entisestään viime vuosien aikana, ja siksi haluan selvittää, onko tällaista muutosta tapahtunut suhteessa aikaisempaan tutkimukseen.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aikaisemmat tutkimukset

Hautaus-toimitusten musiikkia on tutkittu jonkin verran. Aikaisempi tutkimus on ajallisesti ja alueellisesti melko hajanaista ja keskittyy erityisesti virsiin, mutta joitakin tutkimuksia on tehty myös muusta hautaus-toimituksessa käytettävästä musiikista.

Anne-Marie Grundstén on tutkinut väitöskirjassaan hautajaismusiikkia ja sen valintaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkon suomenkielisissä seurakunnissa vuosina 2009–2011. Grundstén tarkasteli myös vuoden 2003 kirkkokäsikirjauudistuksen vaikutusta hautaus-toimitusten musiikkiin. Tutkimus osoitti, että omaisille on tärkeää erityisesti hautaan siunaamisen virsien, alkumusiikin ja muun musiikin valinta. Hengellisten laulujen esittäminen virsien, alku- ja päätösmusiikin sekä muun musiikin kohdalla oli yleinen käytäntö. Tutkimuksessa todettiin, että vuoden 2003 *Kirkollisten toimitusten kirja* ei vaikuttanut tutkimuksen tekohetkellä hautaan siunaamisen kaavan toteuttamiseen, mutta sillä oli merkitystä musiikkivalintoihin musiikin jumalanpalvelusluonteeseen vetoamisen kautta. Kirkollisten toimitusten kirja vaikutti musiikin valintaperusteisiin ja musiikin monipuolistumiseen hengellisessä kontekstissa.² Aiemmin Grundstén tutki Porin seudun seurakuntien siunaus-toimitusten virsiä ja muuta musiikkia vuosien 1992 ja 1993 aikana. Tutkimustulokset osoittivat, että virsien ja soolomusiikin valinta oli omaisille tärkeää, mutta urkumusiikin valinta jätettiin usein kanttorille.³

Suvi-Päivi Koski on tutkinut laudaturtyössään Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hautausmusiikkia ja -virsiä 1900-luvulla. Aineistona tutkimuksessa ovat kirkko-muusikoille, hautaus-toimistoille ja siunaustilaisuudessa esiintyneille solisteille suoritettut haastattelut, Helsingin Hietaniemen kappelin painettujen hautausohjelmien musiikit vuosilta 1969–1975 sekä Malmin kappelin toimituskirjat vuosilta 1951, 1959, 1967 ja 1975. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että hautausmusiikki pysyi tarkasteltavana ajanjaksona melko samanlaisena. Musiikkivalikoima niin virsien kuin muunkin musiikin kohdalla keskittyi tiettyihin suosikkisävellyksiin. Keskittyminen tiettyihin sävellyksiin oli aineiston perusteella tutkittavana ajanjaksona voimakkaampaa Helsingissä kuin maaseudulla. Helsingissä oli yleistynyt myös sellaisia sävellyksiä, joita ei katsottu

² Grundstén 2017.

³ Grundstén 2002.

hautaustoimitukseen soveltuviksi. Tällaisia olivat esimerkiksi Järnefeltin *Kehtolaulu* ja Schubertin *Ave Maria*, joita nykyään pidetään hautajaismusiikin perusohjelmistona.⁴ Kirkkomuusikon rooli oli etenkin Helsingissä usein jäädä taustalle, eikä hän voinut paljonkaan vaikuttaa musiikkivalintoihin, sillä omaiset valitsivat musiikit hautaustoimistojen opastuksella, ja musiikin esittämisestäkin huolehtivat hautaustoimistojen kanssa yhteistyössä olevat solistit. Yhteyksiä hautaustoimistojen, solistien ja seurakunnan välille toivottiin lisää. Tutkimuksessa kävi ilmi, että hautaustoimitukseen sopivan musiikin ja hautauskaavassa musiikille sopivan paikan löytämiseen kaivattaisiin ohjeita. Myös hautaustoimitusta varten suunniteltua ohjelmistoa kaivattiin lisää.⁵

Päivi Mäenpää on tutkielmassaan tarkastellut yksinlaulun käyttöä avioliittoon vihkimis- ja hautaan siunaamistoimituksissa vuosina 1983 ja 1984. Aineistonsa Mäenpää keräsi kyselykaavakkeilla sekä haastatteluilla kirkkomusiikin opiskelijoilta, vakinaisilta kirkkomuusikoilta, hautaustoimituksissa esiintyviltä laulutaiteilijoilta, hautaustoimistojen edustajilta ja teologeilta. Mäenpään mukaan valtaosa vakinaisista kirkkomuusikoista pitää yksinlaulua tarpeellisena hautaan siunaamistoimituksissa, vaikkakaan liturgista perustetta sille ei ole. Yksinlaulun funktio nähtiin toimitusta elävöittävänä ja sielunhoidollisena. Tutkimuksen mukaan useimmat aineistossa nimetyt yksinlaulut olivat sopivia kirkossa esitettäväksi muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta.⁶

Kristiina Nurmi on tutkinut suomenkielisen virsikirjan käyttöä Malmin kappelissa kirkkovuoden 1987–88 aikana ja Marja Karhu siunaustilaisuuksien virsiä Akaan siunauskappelissa sekä Urjalan ja Kylmäkosken kirkoissa vuonna 1993.⁷ Molempien tutkimuksien aineiston muodostivat kirkkotilojen toimituskirjojen tai päiväkirjojen merkinnät sekä papeille ja kanttoreille suunnattu kysely tai haastattelu. Tutkimuksissa kävi ilmi, että suomenkielisen virsikirjan virsiä käytettiin hautaustoimituksissa monipuolisesti, mutta tietyt virret korostuivat valinnoissa huomattavasti. Yleisimmin omaiset valitsivat virret yhdessä papin kanssa ja kanttorit vaikuttivat valintoihin vain harvoin. Aineistoissa korostui virren sielunhoidollinen tehtävä hautaustoimituksissa.

Sanna Loikas on tutkinut kirjallisessa työssään Ylöjärven seurakunnassa vuosien 2013–14 aikana käytettyjä hautajaisvirsiä Kübler-Rossin suruteorian kautta. Loikas on kerännyt aineistonsa pääasiassa kirkkojen toimituskirjoista ja tarkastelee käytettyjen virsien

⁴ Grundstén 2017, 219–221.

⁵ Koski 1977.

⁶ Mäenpää 1984.

⁷ Nurmi 1989; Karhu 1994.

tekstejä sisällönanalyysin keinoin. Loikas toteaa, että virsiä käytetään siunaustilaisuuksissa yksipuolisesti, ja että suurin osa käytetyistä virsistä asettuu surun vaiheteorian hyväksymisen vaiheeseen.⁸

Myös Seija Salonen on tutkinut virsien käyttöä surutyössä sekä tarkastellut suomenkielisen virsikirjan virsirunoja sisällönanalyysin keinoin pro gradu - tutkielmassaan. Tutkimuksensa johtopäätöksissä Salonen toteaa, että virsikirjassa on paljon lohdullisia ja toivoa antavia virsiä läheistään surevalle, mutta myös virsiä, jotka voivat lisätä surevan pelkoa ja ahdistusta kuolemaan liittyen. Lisäksi virsikirjasta löytyy lähes kaikkiin surun tunneilmaisua kuvaaviin sanoihin vastinetta, mutta virsikirjan kuolemankäsite on epäselvä.⁹

2.2 Hautaustoimitus Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa

Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkollisten toimitusten oppaassa todetaan hautauksesta seuraavasti:

Kristillisessä hautauksessa vainaja saatetaan haudan lepoon ja Jumalan haltuun, muistetaan vainajaa ja rukoillaan hänen puolestaan, lohdutetaan surevia sekä julistetaan heille evankeliumia Kristuksen ylösnousemuksesta ja jälleennäkemisen toivosta. Hautaus on perinteisesti koostunut useista tapahtumista: tilaisuuksista kuoleman kohdattua, varsinaisesta hautauksesta sekä vainajan muistelemisesta.¹⁰

Hautaukseen liittyviä kaavoja on kolme: Hautaan siunaaminen, Hautausmessu ja Maahan kätkeminen.¹¹ Hautaan siunaamisen ja hautausmessun toimittaa pappi, ja kirkollisten toimitusten kirjassa on hautaan siunaamisen osalta mainittu, että tilaisuuden musiikista vastaa kanttori, jonka kanssa asiasta tulee keskustella. Hautaan siunaamisen kaavassa, samoin kuin kirkollisten toimitusten oppaassa todetaan, että musiikin valinnassa tulee ottaa huomioon tilaisuuden jumalanpalvelusluonne. Muuta musiikkia kuin virsiä voidaan

⁸ Loikas 2018.

⁹ Salonen 2008.

¹⁰ *Sinä olet kanssani* 2009, 83.

¹¹ *Sinä olet kanssani* 2009, 90.

käyttää hautaan siunaamisessa kohdassa 1. ennen alkuvirttä, kohdassa 10. siunaussanojen jälkeen sekä kohdassa 14. päätösmusiikkina.¹²

Hautausmessun kaavassa musiikin toteuttamiselle on useampia paikkoja, kohdassa 1. virren sijasta voi olla psalmi, kuorolaulu tai muuta musiikkia. Virren edellä voi olla alkusoitto tai muuta musiikkia. Kohdassa 10. virren sijasta voi olla laulu tai soitinmusiikkia. Kohdassa 15. siunaussanojen jälkeen virren sijasta voi olla muuta musiikkia. Kohdassa 17. uhrivirren voi korvata muulla musiikilla ja ehtoollisen aikana voidaan soittaa musiikkia. Kohdassa 25. päätösmusiikkina voidaan myös soittaa muuta musiikkia. Huomionarvoista on se, että hautausmessussa kaikki virret voidaan korvata muulla musiikilla, kun taas hautaan siunaamisessa kirkollisten toimitusten kirjan mukaan alkuvirttä ei voi jättää pois tai korvata muulla musiikilla. Maahan kätkemisen kaavassa muulle musiikille kuin virsille ei ole osoitettu paikkaa eikä annettu vaihtoehtoa korvata virsiä muulla musiikilla.¹³

2.3 Toimituksen jumalanpalvelusluonne

Musiikin funktioita hautaustoimituksessa ovat kirkollisten toimitusten oppaan mukaan kantaa toimituksen sanomaa, ilmaista rukousta ja tulkita yhteistä kokemusta. Musiikin tulisi soveltua tilaisuuden hengelliseen sisältöön tukien ja vahvistaen sitä ja liittyä ehjästi toimituksen kulkuun. Toisaalta musiikki pitäisi pyrkiä valitsemaan niin, että se vastaisi myös seurakuntalaisten toiveita.¹⁴

Jumalanpalvelusten kirjan ja Evankeliumikirjan uudistuksessa luotiin käsite kirkollisten toimitusten jumalanpalvelusluonteesta. Tässä uudistuksessa pyrittiin siis määrittelemään jumalanpalvelukselle määrätty luonne, joka käsittää myös kirkolliset toimitukset. Kirkolliskokouksen mietinnön perusteluissa kuvaillaan jumalanpalvelusluonteen toteutumista musiikin kohdalla seuraavasti:

Toimitusten musiikin valinnassa tulee näin ollen ottaa huomioon se, että Jumalan ilmoitus on monipuolisesti esillä, samoin kuin se, että etsitään aitoja ilmaisumuotoja seurakunnan rukoukselle, kiitokselle ja ylistykselle.¹⁵

¹² *Kirkollisten toimitusten kirja* 2003, 138–161; *Sinä olet kanssani* 2009, 19.

¹³ *Kirkollisten toimitusten kirja* 2003 163–186.

¹⁴ *Sinä olet kanssani* 2009, 19.

¹⁵ Perustelut 2001, 12.

Jumalanpalvelusluonne-käsitteen merkitystä ei ole kuitenkaan onnistuttu tyhjentävästi avaamaan, ja näin ollen sen tulkinta on jokaisen kirkon työntekijän omalla vastuulla. Jotkut ovat tulkinneet jumalanpalvelusluonteen velvoittavan toimituksissa vain hengellisen musiikin käyttöön tai seurakunnan pääjumalanpalveluksen tapaiseen toteutukseen. Esimerkiksi Kati Pirttimaa ja Anna Pulli-Huomo tulkitsevat artikkelissaan käsitystä väljemmin:

Jumalanpalvelusluonne tarkoittaa kuitenkin enemmän *ordon*¹⁶ rakenteen yhteneväisyyttä ja yhteistä juurta: kokoontuminen, Sana, sakramentti/toimitus, lähettäminen.¹⁷

¹⁶ Ordo = liturgian muotorakenne.

¹⁷ Pirttimaa ja Pulli-Huomo 2024, 128.

3 MENETELMÄ JA AINEISTO

Aineistoni on kerätty verkkokyselyllä, jossa on sekä strukturoituja, puoliavoimia että avoimia kysymyksiä. Kysely toteutettiin tammi–helmikuun aikana vuonna 2023. Kyselylomake on tämän työn liitteenä.

Tutkimukseni lähtökohtana on koottava tutkimusaineisto, josta teen havaintoja ja analyysiä. Tämä aineistolähtöisyys on tyypillistä empiiriselle tutkimukselle.¹⁸ Tutkimuksessani on piirteitä sekä laadullisesta että määrällisestä tutkimuksesta, painottuen kuitenkin vahvasti laadullisen tutkimuksen menetelmiin. Tutkimuksessani korostuu tutkittavien subjektius ja heidän näkökulmansa ja kokemuksensa tutkittavasta aiheesta.¹⁹

Analysoin aineistoani laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Toisaalta teen myös vertailevaa analyysiä Grundsténin tutkimukseen. Grundsténin tutkimuksessa määrälliset menetelmät kuitenkin korostuvat enemmän kuin omassa tutkimuksessani. Käytin kyselylomakkeessa osittain omia kysymyksiäni ja osittain samoja kysymyksiä kuin Grundstén, mikä mahdollisti vertailevan näkökulman hänen tutkimukseensa.

Rajasin tutkimuksen koskemaan Mikkelin hiippakunnan virassa olevia kanttoreita. Mikkelin hiippakunta valikoitui rajaukseksi osittain siksi, että olen itse toiminut kanttorina kyseisen hiippakunnan alueella mutta myös saadakseni aineistoon mahdollisimman monipuolisen otannan erilaisista seurakunnista. Mikkelin hiippakunnassa on hyvin erikokoisia seurakuntia alueellisesti ja jäsenmäärän mukaan tarkasteltuna. Hiippakunnan alueella on kaupunkiseurakuntia, maaseurakuntia sekä toimintaympäristöltään niin maaseutua kuin kaupunkia käsittäviä isompia seurakuntia.

¹⁸ Vuori.

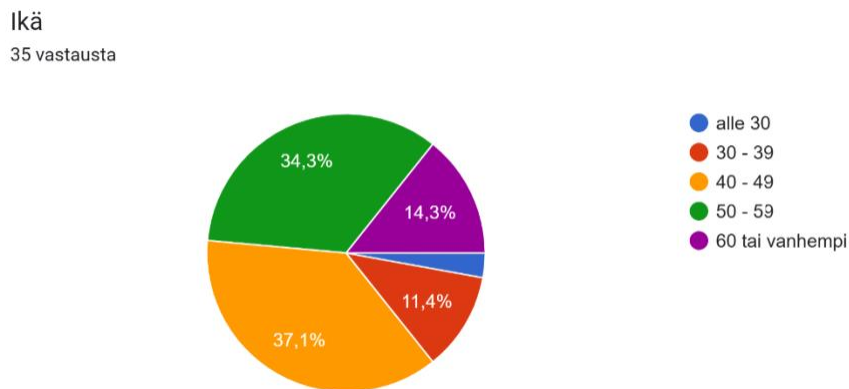
¹⁹ Juhila.

4 TULOKSET

4.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastasi 35 henkilöä. Kyselytutkimuksen tekemisen aikaan kanttorin virassa Mikkelin hiippakunnassa työskenteli seurakuntien internet-sivujen mukaan 102 henkilöä, joten kyselyyn vastasi 34,3 prosenttia tutkittavasta joukosta.

Vastaajien ikäjakaumassa korostuivat 40–49-vuotiaat, joita oli 37,1 % vastaajista sekä 50–59-vuotiaat, joita oli 34,3 % vastaajista. Yli 60-vuotiaita oli 14,3 % ja alle 40-vuotiaita niin ikään 14,3 % vastaajista (KUVA 1). Naisia vastaajista oli 85,7 % ja miehiä 14,3 %. Yksikään vastaaja ei edustanut muuta sukupuolta eikä kukaan halunnut jättää sukupuoltaan kertomatta.

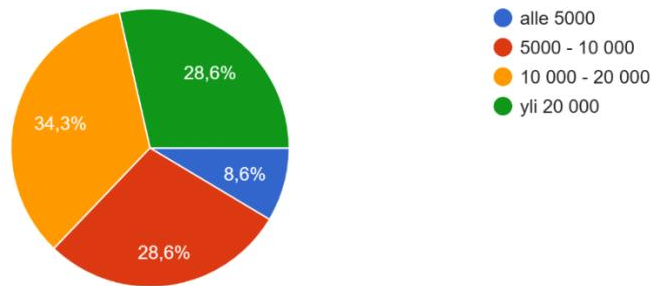

KUVA 1. Vastaajien ikäjakauma.

Vastaajien työskentelyseurakunnista suurin osa oli jäsenmäärältään yli kymmentuhannen jäsenen seurakuntia. Jäsenmäärältään 10 000–20 000 oli 34,3 % vastaajien seurakunnista, ja yli 20 000:n jäsenen seurakuntia oli 28,6 %. Alle kymmentuhannen jäsenen seurakuntia oli 37,2 %, ja vain kolme vastaajaa työskenteli alle viidentuhannen jäsenen seurakunnassa (KUVA 2).

Kysymykseen työskentelyseurakunnan pääasiallisesta toimintaympäristöstä 31,4 % vastasi toimintaympäristön olevan maaseutua, samoin 31,4 % kaupunkia. 37,1 % vastasi toimintaympäristön edustavan sekä kaupunkia että maaseutua.

Työskentelyseurakunnan koko jäsenmäärän mukaan
35 vastausta

KUVA 2. Vastaajien työskentelyseurakunnan koko.

Kaikki kyselyyn vastanneet toimivat vakinaisessa virkasuhteessa, viran sijaisena toimivia ei ollut vastaajissa lainkaan. Valtaosa vastaajista, 77,1 %, toimi ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävässä kanttorin virassa. Vastaajista laajaa yliopistotutkintoa edellyttämässä virassa ja muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävässä virassa toimi molemmissa 11,4 % vastaajista.

Vastaajat olivat virkaiältään monipuolinen joukko, jossa oli edustettuna sekä uransa alussa olevia että pitkän uran tehneitä kanttoreita. Vastaajista 40 % oli toiminut nykyisessä virkasuhteessaan alle kymmenen vuotta. 37,1 % oli toiminut virassaan 10–19 vuotta, ja 22,8 % 20 vuotta tai kauemmin. Kysyttäessä virkavuosista yhteensä, 22,8 % oli toiminut virassa alle kymmenen vuotta, 25,7 % 10–19 vuotta, 25,7 % 20–29 vuotta ja 25,7 % 30 vuotta tai enemmän.

4.2 Työntekijöiden väliset keskustelut ja linjaukset sekä äänitteiden käyttö

Valtaosassa (77,1 %) vastaajien seurakunnista oli keskusteltu työntekijöiden kesken siunaustoimitusten musiikeista ja niihin mahdollisesti liittyvistä ongelmista. Tämä on selkeästi suurempi osuus kuin Grundsténin aineistossa (63,4 %). Keskusteluja oli käyty esimerkiksi työntekijäkokouksissa mutta myös yksittäisten pappien ja kanttorien välillä. Useista avovastauksista nousivat esiin kanttorien väliset keskustelut nuottien etsimisestä, musiikin toteutustavoista sekä haastavista musiikkitoiveista. Kollegojen tuki näissä tilanteissa koettiin tärkeäksi. Sekä kanttorien että pappien kesken oli keskusteltu yleisesti erilaisten musiikkitoiveiden sopivuudesta siunaustoimituksiin ja selvennetty, millainen

linja kullakin työntekijällä on musiikkitoiveiden suhteen. Kanttorit olivat myös ohjeistaneet pappeja, milloin musiikkitoiveiden suhteen tulisi olla yhteydessä kanttoriin ja milloin ei.

Yhteisistä sopimuksista ja linjauksista mainittiin neljäsosassa vastauksista sopimus siitä, että toimituksissa soitetaan vain elävää musiikkia, eikä musiikkia soiteta äänitteeltä ilman hyvin painavaa syytä. Tällainen linjaus ei ollut yhtä yleinen Grundsténin aineistossa, joten vaikuttaa siltä, että äänitekysymys on ollut seurakunnissa esillä aiempaa enemmän tutkittavana ajanjaksona.

Useissa seurakunnissa oli yhdessä sovittu, että jokainen kanttori päättää itse, mitä soittaa ja mitä toiveita on valmis toteuttamaan. Joissakin vastauksissa kerrottiin, että selkeitä yhteisiä sopimuksia toimitusten musiikeista ei seurakunnassa ole, ja että jokainen työntekijä ratkaisee asiat oman näkemyksensä mukaan. Joissakin seurakunnissa oli myös erikseen linjattu kirkkokäsikirjan ohjeen mukaisesti, että kanttori on viime kädessä vastuussa toimituksen musiikista. Muutama vastaaja mainitsi, että seurakunnassa oli sovittu, että siunaustilaisuuteen kuuluu aina vähintään yksi virsi.

Vain yksi vastaaja kertoi, että yhteisesti oli sovittu, että siunaustilaisuudessa pyritään esittämään vain hengellistä musiikkia, ainakin laulujen ollessa kyseessä. Grundsténin aineistossa sopimus pitäytyä toimituksissa hengellisessä musiikissa mainittiin jopa puolessa niistä vastauksista, joissa kerrottiin seurakunnassa tehdyistä hautausmusiikkia koskevista sopimuksista. Aineiston perusteella vaikuttaisi siltä, että tällainen sopimus tai periaate on seurakunnissa aikaisempaa harvinaisempi.

Vastaajista 71,4 % oli ollut hautaustoimituksessa, jossa oli soitettu musiikkia äänitteeltä tai tiesi, että heidän seurakunnassaan on näin toimittu. Grundsténin tutkimuskyselyssä ei kysytty äänitteiden käytöstä erikseen, kenties aihe ei vielä hänen tutkimuksensa aikaan ollut seurakunnissa yhtä paljon esillä kuin nykyisin.

Äänitteen käyttöä perusteltiin esimerkiksi sillä, että kappale on omaisille tärkeä tai se oli ollut vainajalle tärkeä. Syynä saattoi olla myös omaisen vaatimus äänitteen käytölle, jossa tämä ei suostunut taipumaan keskusteluista huolimatta. Perusteena saattoi olla myös se, että kyseessä oli erityisen traaginen kuolemantapaus tai muuten tavallista herkempi tilanne.

Äänitteen käytölle oli myös käytännöllisiä syitä: kanttori oli saattanut kieltäytyä soittamasta jotakin musiikkitoivetta, jolloin päädyttiin käyttämään äänitettä. Musiikkitoiveeseen ei kenties löytynyt nuottia, kanttori piti sitä liian hankalana toteuttaa

tai toive oli tullut liian lyhyellä varoitusaajalla. Jossakin tapauksessa syy äänitteen käyttöön oli, että omaiset halusivat soitettavan tietyn levytetyn version toivekappaleestaan. Äänitteen käyttö saattoi johtua myös siitä, että omaisen lauluesitys ei jostain syystä onnistunut paikan päällä siunaustilaisuudessa, omaisen jännityksen takia tai siksi, että tietty omainen ei päässyt paikalle, jolloin esitys oli nauhoitettu etukäteen. Jossakin tapauksessa myös vainaja oli päässyt ääneen siunaustilaisuudessa; äänitteeltä soitettiin vainajan laulua tai vainajan oma sävellys.

Kanttori kertoivat myös tapauksista, jossa he eivät tienneet perusteluja äänitteen käytölle, perusteluja ei annettu tai pappi oli luvannut kanttorilta kysymättä, että musiikin soittaminen äänitteeltä onnistuu. Jossakin tapauksessa tieto äänitteen käytöstä tuli juuri ennen toimituksen alkua, jolloin asiasta ei enää alettu neuvottelemaan. Yksittäinen tapaus oli myös, jossa kanttoria ei haluttu siunaustilaisuuteen paikalle, vaan musiikki soitettiin nauhalta.

Yli puolet (57,1 %) vastaajista koki seurakunnassaan olevan yhtenäinen linja työntekijöiden kesken hautaustoimitusten musiikkien valinnasta. Tämä on selkeästi vähemmän kuin Grundsténin aineistossa (74,5 %). Vastaajista 25,7 % koki, että yhtenäistä linjaa ei ollut ja 17,1 % vastasi, ettei osaa sanoa. Vastaajat, jotka kokivat, että yhtenäistä linjaa ei ole, kuvasivat usein, että eriävä linja esiintyy nimenomaan pappien ja kanttorien välillä. Eräs vastaaja koki, että papit ovat musiikkitoiveiden suhteen avarakatseisempia kuin kanttorit. Yksi vastaaja myös kuvasi, että käsitys (hautaus)toimituksen luonteesta eroaa eri työntekijöiden välillä. Vastaaja ei kuitenkaan tarkentanut, oliko kyse papeista vai kanttoreista ja miten käsitykset hänen näkemyksensä mukaan eroavat.

Parissa vastauksessa tuotiin esiin, että myös kanttorien kesken on eroavaisuuksia, toiset pitäytyvät perinteisemmässä musiikissa ja toiset ovat avoimemmin valmiita toteuttamaan erikoisempiakin toiveita. Vastauksissa tuli esiin, että kanttorit toivoisivat pappien ohjaavan omaisia enemmän kanttorien puheille musiikkiasioissa. Joillakin papeilla on vastaajien mukaan hankaluuksia sanoa omaisille, että jokin toive ei onnistu, ja siksi papit lupaavat musiikkiin liittyviä asioita kanttorin ohi. Erään vastaajan mukaan jotkut papit alkavat itse ehdottamaan omaisille musiikkeja, jos heillä ei ole erityisiä toiveita.

Yksi vastaaja toi esiin, että seurakuntayhtymän kirkkoherrat eivät aina noudata yhteisiä linjauksia, vaikka seurakuntatasolla yhtenäinen linja on. Uudet työntekijät eivät erään vastaajan mukaan ole aina perillä yhteisistä linjauksista.

Jotkut vastaajat kertoivat, että vaikka pääosin työntekijöillä on yhtenäinen linja toimitusmusiikkien suhteen, yhteisistä periaatteista tehdään eri perustein poikkeuksia ja niistä ”tapahtuu lipsumisia”. Eräs vastaaja myös koki, että yhtenäisen linjan puuttuminen johtuu lähinnä yleisistä ihmisten välisistä eroista.

4.3 Musiikin valinta ja siihen vaikuttavat tahot

Kyselyssä tiedusteltiin seurakuntien käytänteistä hautajaismusiikin valinnan opastamisessa. Vastausvaihtoehtoja oli viisi ja vastaajan oli mahdollista valita useampia vaihtoehtoja. Kanttoreista 26 (74,3 %) vastasi esittelevänsä omaisille surumusiikin vaihtoehtoja. Samoin 26 vastasi, että pappi esittelee omaisille surumusiikin vaihtoehtoja. Grundsténin aineistossa vastaajista 79,6 % vastasi kanttorien ja 43,5 % pappien opastavan yleisesti musiikkivalinnoissa. Kanttorit näyttäisivät siis opastavan musiikkivalinnoissa yhtä paljon kuin ennenkin, mutta pappien osuus musiikkivalintojen opastajina on lisääntynyt.

Vastaajista 22,9 % ilmoitti seurakunnassaan olevan käytössä kanttorin tai seurakunnan laatima esite tai internet-sivu surumusiikeista. Lisäksi yksi vastaaja kertoi seurakunnassaan olevan käytössä omaisille lähetettävä surukirje, jossa on internet-linkkejä avuksi surumusiikin valintaan. Surumusiikin konsertteja järjestettiin vain harvoissa seurakunnissa, vain viisi vastaajaa (14,3 %) ilmaisi tämän opastamiskeinon olevan käytössä seurakunnassaan. Lisäksi yksi vastaaja mainitsi, että seurakunnassa järjestetään ”haikeiden laulujen iltoja”, jotka toimivat surumusiikin valinnassa apuna, vaikka niitä ei varsinaisesti tähän tarkoitukseen ollut kehitettykään. Vastauksesta ei käynyt ilmi, onko kyseessä konsertin kaltainen tilaisuus vai kenties yhteislauluilta. Yksittäisissä vastauksissa kerrottiin, että usein omaiset jättävät musiikin valinnan kanttorille, omaiset ottavat yhteyttä kanttoriin vain, jos musiikkitoiveet poikkeavat erityisesti tavallisimmista tai hautaustoimisto opastaa musiikin valinnassa.

Kysymykseen siitä, ketkä yleisimmin vaikuttavat siunaustoimitusten musiikkien valintaan, oli kuusi vaihtoehtoa. Yleisin vastaus oli omaiset, jonka valitsi 100 % vastaajista. Tämä tulos on yhteneväinen Grundsténin tutkimuksen kanssa, sillä hänenkin

aineistossaan tärkein tekijä musiikkivalinnoissa oli omaisten toiveet. Vastaajista 77,1 % ilmaisi kanttorin vaikuttavan yleensä musiikkivalintoihin ja 68,6 % papin. Vain yksi vastaaja valitsi vaihtoehdoista ulkopuolisen esiintyjän, ja kukaan ei vastannut hautaustoimistojen vaikuttavan musiikkivalintoihin. Tulos on yhteneväinen Grundsénin tutkimuksen kanssa ja eriävä Kosken tutkimuksen kanssa.

4.4 Hautaustoimitusten määrä ja eri kaavojen käyttö

Vastaajia pyydettiin arvioimaan seurakuntansa hautaustoimitusten määrää vuodessa. Lisäksi heitä pyydettiin arvioimaan, kuinka monessa hautaustoimituksessa he itse ovat olleet kanttorina viimeisen vuoden aikana. Samalla kartoitettiin eri hautauskaavojen käyttöä.

Hautaustoimitusten määrä kanttorien arvion mukaan vaihteli kuudestakymmenestä seitsemäänsataan. Hieman alle puolet (47 %) arvioi seurakunnassaan olevan alle kaksisataa hautausta vuodessa. Vastaajista 38 % arvioi hautauksia olevan 200–500 ja 15 % arvioi määräksi yli viisisataa.

Yksikään vastaaja ei ollut toiminut kanttorina hautausmessussa viimeisen vuoden aikana. Vastaajista 13 oli ollut kanttorina maahan kätkemisessä, heistä kymmenen alle kymmenen kertaa viimeisen vuoden aikana ja kolme kymmenen kertaa tai enemmän. Maahan kätkemisessä kanttorina toimineiden työskentelyseurakunnat olivat useimmiten keskisuuria, ja hieman alle puolessa (46 %) toimintaympäristö oli pääosin maaseutua.

Hautaan siunaamisessa vastaajat olivat olleet kanttorin tehtävissä keskimäärin 73 kertaa viimeisen vuoden aikana. Vastaajien toimitusten määrä vaihteli 21:n ja 130:n välillä. Valtaosa (71 %) vastaajista oli ollut kanttorina hautaan siunaamisessa alle sata kertaa viimeisen vuoden aikana, ja 29 % sata kertaa tai enemmän.

Vastaajat arvioivat olevansa itse omaisiin yhteydessä vuoden aikana keskimäärin 28 kertaa. Valtaosa (85 %) arvioi olevansa omaisiin yhteydessä 10–50 kertaa vuoden aikana. Henkilökohtaisesti kanttorit tapasivat omaisia keskimäärin 3 kertaa viimeisen vuoden aikana. Vastaajista 20 % ei ollut tavannut omaisia kertaakaan viimeisen vuoden aikana, 71 % oli tavannut omaisia alle kymmenen kertaa ja 9 % kymmenen kertaa tai enemmän.

4.5 Kirkkoon kuulumattomat vainajat sekä ristiriitatilanteet omaisten kanssa

14 vastaajaa (40 %) koki, että kirkkoon kuulumattomien vainajien siunaustilaisuuksien musiikki ei eroa tai ei juurikaan eroa kirkkoon kuuluvien vainajien siunaustilaisuuksien musiikista. Yksi vastaaja ei osannut sanoa, onko näiden välillä eroa, ja toinen totesi, että kanttori ei tiedä, kuka kuuluu kirkkoon ja kuka ei. Vastaajat eivät juurikaan kuvanneet konkreettisia eroja musiikissa kirkkoon kuulumattomien ja kuuluvien vainajien välillä. Vastauksissa mainittiin neljä kertaa, että virsiä käytetään kirkkoon kuulumattomien vainajien siunauksissa vähemmän kuin kirkkoon kuuluvien siunauksissa. Lisäksi yksi vastaaja kuvasi, että laulumusiikissa kirkkoon kuulumattomilla toivotaan ei-hengellisiä kappaleita, kuten esimerkiksi Kari Rydmanin laulua *Niin kaunis on maa*, mutta instrumentaalimusiikeissa ei ole eroja.

Vastaajista lähes kolmasosa (31,4 %) koki, että heidän seurakunnassaan ei ollut koskaan ristiriitatilanteita siunaustoimitusten musiikeista. Lähes kaksi kolmasosaa (62,9 %) vastasi, että ristiriitatilanteita on harvoin. Yhdenkään vastaajan seurakunnassa ristiriitatilanteita ei ollut usein, ja 5,7 % vastasi, ettei osaa sanoa.

Vastaajien mainitsemista ristiriitatilanteista yleisin oli ollut omaisten esittämät kanttorin mielestä sopimattomat musiikkitoiveet, erityisesti laulettuun musiikkiin toiveet. Ristiriitatilanteita ja niiden ratkaisua koskevaan kysymykseen vastanneista puolet mainitsi jollain tavalla tällaiset sopimattomat musiikkitoiveet. Suurin osa näistä vastaajista ei eritellyt, mitä nämä sopimattomat toiveet olivat, ja miksi ne olivat sopimattomia. Yksi vastaaja kertoi, että esimerkiksi rakkauslauluissa saattaa olla ”liian intiimit sanat” ja siksi ne eivät sovi siunaustilaisuuteen. Toinen vastaaja mainitsi, että maallinen musiikki ei ole sopivaa ja muutama vastaaja kertoi esimerkin sopimattomasta kappaleesta, kuten AC/DC-yhtyeen kappale *Highway to Hell*.

Kaksi vastaajaa kertoi ristiriitatilanteista äänitteiden käytön suhteen. Yksittäinen vastaaja mainitsi ristiriitatilanteen liittyneen virsien pakollisuuteen siunaustoimituksessa. Eräs vastaaja kertoi ristiriitatilanteista, jossa pappi on ilmoittanut kanttorille eri musiikkeja kuin mitä omaiset ovat toivoneet.

Ristiriitatilanteiden ratkaisuissa korostui neuvottelu, keskustelu ja omaisten kuunteleminen. Eräs vastaaja totesikin:

Ristiriita on liian voimakas sana. Aina on päästy keskustelemalla eteenpäin, jos on ollut tarvetta vaihtaa vaikka tanssilavakappale tai kristinuskon vastainen laulu johonkin muuhun.

Vastaajat kertoivat, että he perustelevat omaisille, miksi joku kappale on siunaustoimitukseen sopimaton tai tuovat esiin näkökohtia, joita omaiset eivät ehkä ole tulleet ajatelleeksi.

Yleisin ratkaisu kanttorin sopimattomaksi katsomaan musiikkitoiveeseen oli siirtää sen soittaminen muistotilaisuuteen. Toivekappale oli saatettu myös vaihtaa johonkin muuhun, esimerkiksi saman esittäjän toiseen, sopivampaan kappaleeseen tai sitten johonkin aivan muuhun kappaleeseen. Useampi vastaaja kertoi esittelevänsä omaisille vaihtoehtoista musiikkia sopimattomaksi koetun tilalle. Sopimattomaksi koettu laulu on myös erään vastaajan mukaan esitetty soitinversiona eli ilman sanoja. Vastaajat mainitsivat myös, että ovat jättäneet laulusta sopimattomaksi kokemansa säkeistön laulamatta tai muuttaneet laulun sanoja sopivammaksi. Vastauksissa mainittiin myös, että tarvittaessa kanttorit ovat vaihtaneet myös työtehtäviä keskenään, jos on toivottu esimerkiksi jotakin vaativaa urkukappaletta, eikä aika ole riittänyt teoksen harjoitteluun.

4.6 Musiikin sopivuus hautaustoimitukseen sekä jumalanpalvelusluonteen vaikutus musiikin valintaan

Vastaajia pyydettiin kuvailemaan, millaista on heidän mielestään sopiva musiikki hautaustoimitukseen ja miten he mieltävät *Kirkollisten toimitusten kirjassa* mainitun tilaisuuden jumalanpalvelusluonteen vaikuttavan musiikin valintaan.

Hieman alle kolmasosa vastaajista (28,6 %) mainitsi, että hautaustoimitukseen sopivaa on musiikki, joka ei ole ristiriidassa kristinuskon sanoman kanssa. Useampi vastaaja kirjoitti tässä erityisesti laulumusiikista ja tekstin sopivuudesta tai sopimattomuudesta. Muutama vastaaja peräänkuulutti hengellistä musiikkia etenkin laulumusiikin ollessa kyseessä. Toiset kokivat, että uruille sovitettun musiikin tai instrumentaalimusiikin kohdalla voidaan valita musiikkia vapaammin ja ”jousta hengellisyydestä”. Eräs vastaaja totesi surevansa hautajaismusiikin maallistumista.

Neljäsosa vastaajista (25,7 %) mainitsi vainajan persoonan ja elämänkaaren ilmentämisen tai vainajan ”näköisyyden” olennaiseksi sopivalle hautajaismusiikille. Myös vainajaa kunnioittava musiikki mainittiin. Yksi vastaaja tähdensi, että vainajan toiveet tulee ottaa huomioon, jos niitä on.

Omaisten toiveita ja kokemuksia pidettiin myös tärkeänä osana sopivaa hautajaismusiikkia. Vastauksissa mainittiin omaisten toivoma tai omaisille tärkeä musiikki, mutta myös lohdutus ja surutyön tukeminen. Tärkeänä pidettiin, että musiikki lohduttaa, hoitaa ja rauhoittaa omaisia, tuo toivoa ja ilmentää tunteita, kuten kiitollisuutta, kaipausta ja rakkautta.

Eräs vastaaja piti tärkeänä tilaisuuteen sopivaa, tyylikästä esittämisen tapaa. Muutama muu piti hartautta tärkeänä musiikissa ja eräs mainitsi, että viihteellisetkin kappaleet tulee soittaa hartaasti, eivätkä ne siis saa kuulostaa viihteellisiltä.

Sopivaa hautajaismusiikkia kuvailtiin monenlaisilla adjektiiveilla, kuten harras, rauhallinen, hiljainen, hengittävä, juhlava ja melodisen valoisa. Vastauksissa mainittiin myös siunaustilaisuuden arvokasta luonnetta kunnioittava musiikki ja ylipäättään tilaisuutta kunnioittava musiikki. Erikseen mainittiin myös, että tulisi välttää sellaisia kappaleita, josta tulee negatiivisia, eroottisia tai muuten sopimattomia mielikuvia.

Vastauksissa mainittiin myös, että sopivaa musiikkia ovat ”tutut kappaleet” ja ”perinteinen musiikki”. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että kaikki musiikki sopii hautaustoimitukseen, toinen totesi, että nykyään tähän kysymykseen on vaikea vastata.

Suhteellisen harva vastaaja pohti vastauksissaan jumalanpalvelusluonteen merkitystä musiikin valintaan. Muutama vastaajaa oli sitä mieltä, että musiikki, joka ei ole ristiriidassa kristinuskon sanoman kanssa, on jumalanpalvelusluonteen mukaista. Eräs vastaaja totesi, että jumalanpalvelusluonne toteutuu, jos musiikki herättää omaisissa tunteen, joka saa vastaanottavaiseksi kristinuskon sanomalle. Yksi vastaaja totesi, että jumalanpalvelusluonne on automaattisesti mukana virsissä, ja niitä hautaustoimituksessa aina lauletaan. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että jumalanpalvelusluonne on nykyään toimituksissa hukassa.

Vastaajista suurin osa (80 %) kertoi törmänneensä hautaustoimitukseen sopimattomiin musiikkitoiveisiin harvoin. Viisi vastaajaa (14,3 %) ei ollut kohdannut mielestään sopimattomia musiikkitoiveita koskaan. Näillä viidellä ei ollut mitään selkeää yhteistä taustatekijää, he edustivat eri ikäluokkia ja sukupuolia, ja he olivat toimineet virassa eri pituisia aikoja. Vain kaksi vastaajaa (5,7 %) oli kohdannut sopimattomia

musiikkitoiveita usein. Nämä kaksi vastaajaa olivat iältään 60 vuotta tai enemmän ja olivat toimineet kanttorin virassa kymmeniä vuosia.

Noin puolet vastaajista (51,4 %) oli esittänyt hautaustoimituksessa mielestään sopimatonta musiikkia harvoin. Hieman alle puolet (41,9 %) vastaajista ei ollut esittänyt sopimatonta musiikkia koskaan. Kaksi vastaajaa (5,7 %) ei osannut sanoa.

Kanttoreita pyydettiin nimeämään musiikkia, jota he eivät olleet suostuneet soittamaan siunaustoimituksessa ja perustelevaan miksi eivät olleet suostuneet. Useat kanttorit kertoivat, että heiltä ei ole pyydetty mitään sopimatonta musiikkia, ja siksi heidän ei ole tarvinnut kieltäytyä. He kertoivat, että soittavat kaikkea, mitä vaan osaavat. Kanttorit kokivat, että toiveisiin suhtautumisessa ei tarvitse olla ehdoton ja että lähes kaiken musiikin voi toteuttaa jollakin tavalla.

Suurin syy kieltäytyä toivotusta musiikista oli vastausten perusteella kappaleen vaikeus, liian vähäinen harjoitusaika tai jokin muu esitystekninen asia. Esimerkiksi Johann Sebastian Bachin suuret urkuteokset saattoivat olla sellaisia, joita kanttori ei osannut. Schubertin *Ave Maria* lauluesityksenä itse itseään säestäen koettiin myös liian haastavaksi. Eräs kanttori kertoi kieltäytyneensä esittämästä Rauli ”Badding” Somerjoen kappaletta *Tähdet, tähdet*, koska esitys ei hänen mukaansa olisi ollut tyylikäs klassisella sopraanoäänellä. Kanttorit kertoivatkin kieltäytyneensä joistakin kappaleista sen vuoksi, että heidän esittämänään lopputulos ei olisi ollut toimiva tai tyylikäs.

Laulettu musiikin ollessa kyseessä, syyksi kieltäytymiselle mainittiin useasti sopimattomat sanat. Osa vastaajista ei tarkentanut, mikä kyseisen laulun sanoissa oli sopimatonta. Seksuaalinen sisältö oli syynä kieltäytymiselle Juice Leskisen *Pyhä toimitus* ja Leonard Cohenin *Hallelujah* -kappaleiden kohdalla. Myös esimerkiksi humalahakuisen alkoholinkäytön kuvaus kerrottiin syyksi kieltäytyä esittämästä laulua. Tässä yhteydessä mainittiin Irwin Goodmanin kappale *Rentun ruusu*.

Muutama vastaaja kertoi kieltäytyneensä esittämästä lauluja, joiden sanoissa tulkittiin olevan viittauksia jälleensyntymisoppiin tai animismiin. Näistä esimerkkinä mainittiin Jukka Kuoppamäen *Matkamiehen virsi* ja Veikko Samulin säveltämä ja Katri Helenan esittämä *Mun sydämeni tänne jää*. Syyksi kieltäytymiselle mainittiin myös ristiriidassa kristinuskon kanssa olevat sanat tai ateistinen sisältö, tästä esimerkkinä John Lennonin kappale *Imagine*. Muutama vastaaja kertoi kieltäytyneensä soittamasta vainajan

häävalssia tai jotain muuta valssia hautajaisissa. Nämä vastaajat eivät kuitenkaan kertoneet perusteluja kieltäytymiselle.

Muutaman vastaajan mainitsema kategoria oli ns. vitsikappaleet, eli hautajaistilanteessa esitettynä jonkin humoristisen elementin sisältämä kappale, kuten BeeGees-yhtyeen kappale *Stayin' Alive*. Perusteluiksi kerrottiin, että kaikki omaiset eivät olisi ymmärtäneet tällaista huumoria tai toivekappale ei vain olisi ollut mitenkään tyylikkäästi liitettävissä siunaustilaisuuteen. Vastauksista kävi ilmi, että kanttorit esittävät kuitenkin omaisten toiveesta hautajaisissa myös kappaleita, joita pitävät sopimattomina.

Lisäksi kanttoreilta tiedusteltiin, mitä musiikkia he eivät olleet suostuneet soittamaan siunaustilaisuudessa, mutta olivat esittäneet muistotilaisuudessa. Useat vastaajat totesivat, että kanttori ehtii harvoin muistotilaisuuteen mukaan, ja siksi tällaisia tilanteita harvoin on. Vastauksissa kerrottiin, että muistotilaisuuteen soitettavaksi oli siirretty maalliseksi koettua musiikkia, esimerkiksi iskelmämusiikkia, rakkauslauluja, elokuvasävelmiä, ”ikivihreitä” ja aiemmin jo mainittua humoristisempaa musiikkia.

Avovastauksessa kanttorit saivat kuvailla, miten heidän mielestään muistotilaisuuden musiikki eroaa siunaustilaisuuden musiikeista. Valtaosa vastaajista kuvasi, että muistotilaisuudessa musiikki on jollain tapaa vapaammin valittavissa kuin siunaustilaisuudessa. Muistotilaisuutta ei rajoita kirkkotilaan liitetty arvokkuus tai pyhyys tai siunaustilaisuuden jumalanpalvelusluonne. Vastaajat kokivat, että muistotilaisuus voi olla enemmän vainajan ja omaisten näköinen, ja siellä on keskiössä eletty elämä ja sen muistelu. Musiikkivalinnat voivat vastaajien mukaan olla iloisempia, humoristisempia ja ne voivat edustaa maallista ja ”kevyempää” musiikkia. Myös äänitteiden käyttö on vastaajien mukaan mahdollista. Muutama vastaaja tähdensi, että muistotilaisuus on yksityistilaisuus, joten papin ja kanttorin asia ei ole puuttua tilaisuuden musiikkiin.

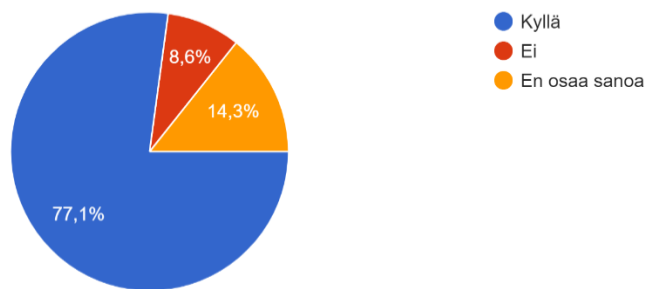
Yksi vastaaja koki, että muistotilaisuuden musiikki ei eroa siunaustilaisuuden musiikista mitenkään. Pari vastaajaa koki, että myös muistotilaisuudessa kanttorin tulee esittää hengellistä musiikkia ja virsiä.

4.7 Muutokset hautaustoimitusten musiikkitoiveissa

Suurin osa vastaajista oli huomannut muutoksia hautaustoimitusten musiikkitoiveissa viimeisen vuosikymmenen aikana. Kolme vastaajaa ei ollut huomannut muutoksia ja viisi ei osannut sanoa (KUVA 3).

Oletko huomannut hautaustoimitusten musiikkitoiveissa muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana?

35 vastausta

KUVA 3. Muutokset hautajaismusiikkitoiveissa.

Vastaajat kokivat, että musiikkitoiveissa on enemmän kevyttä musiikkia kuin ennen. Toiveissa korostuvat tunnettujen laulajien ja julkisuuden henkilöiden esittämä musiikki, omaisten ja vainajien suosikkikappaleet ja viihteen vaikutus yleiseen musiikilliseen ilmapiiriin. Vastaajat kokivat, että klassisen musiikin tuntemus on vähäisempää kuin ennen ja ihmiset osaavat nykyään vähemmän virsiä kuin ennen. Hautajaismusiikin koettiin maallistuneen ja hengellisen musiikin käsitteen koettiin hämärtyneen.

Vastauksissa korostui, että nykyään toiveiden ja musiikkityylien kirjo on hautajaismusiikeissa suurempi kuin ennen. Jotkut kokivat positiivisena sen, että omaiset uskaltavat nykyään rohkeammin esittää toiveitaan ja tehdä tilaisuudesta omanlaisensa. Toisaalta joissain vastauksissa kerrottiin, että kanttori joutuu nykyään harjoittelemaan hautajaismusiikkeja enemmän moninaisten toiveiden vuoksi ja tekemään lisätyötä. Kanttorit kokivat, että hautausmusiikkitoiveisiin on vakiintunut uusia lauluja, kuten esimerkiksi jo aikaisemmin mainittu *Mun sydämeni tänne jää*. Vastauksissa mainittiin myös, että edelleen suurin osa musiikkitoiveista on hyvin perinteistä hautajaismusiikkia.

Kysymykseen siitä, milloin muutos hautajaismusiikeissa on tapahtunut, vastasi 13 henkilöä. Noin puolet heistä koki, että muutos on tapahtunut tai voimistunut viimeisen

kymmenen vuoden aikana. Muutama vastasi, että muutos on tapahtunut viimeisen 10–20 vuoden aikana. Kaksi vastaajaa koki muutoksen tapahtuneen viime vuosina ja toiset kaksi kokivat, että muutokselle ei ole ollut selkeää ajankohtaa, vaan se on tapahtunut vähitellen.

4.8 Kanttorien merkityksellisyyden kokemus hautaustoimituksissa

Kanttoreita pyydettiin arvioimaan asteikolla 1–5, kuinka merkitykselliseksi he kokevat tehtävänsä hautaustoimituksessa. Kaksi kolmasosaa (68,6 %) koki tehtävänsä hyvin merkitykselliseksi ja kolmasosa (31,4 %) jokseenkin merkitykselliseksi.

Avovastauksissa kanttorit saivat kertoa, mitkä asiat he kokivat merkityksellisiksi tehtävässään. Kanttorien vastauksissa korostui lohdun tuominen omaisille sekä omaisten palveleminen, kohtaaminen ja opastaminen. Monet kokivat tärkeäksi toteuttaa omaisten esittämiä toiveita. Merkitykselliseksi koettiin musiikin rooli tunteiden käsittelyssä ja surutyössä. Musiikin koettiin koskettavan syvältä ja luovan valoa ja toivoa omaisille. Vastaajat kokivat merkitykselliseksi musiikin rikastuttavan ja rytmittävän vaikutuksen hautaustoimituksen tunnelmaan.

Jotkut vastaajat kertoivat kokevansa merkitykselliseksi Jumalan sanan ja kristillisen uskon tuoman toivon välittämisen. Eräs vastaaja koki tärkeäksi toimituksen tuoman kosketuksen niihin ihmisiin, joilla on ohut side kirkon toimintaan. Joillekin vastaajille merkityksellistä oli ylipäättään soittaminen ja laulaminen ja musiikin esittäminen korkeatasoisesti ja laadukkaasti. Eräs vastaaja mainitsi, että kanttorilla on hautaustoimituksessa tärkeä rooli laulaa virsiä, varsinkin jos omaiset eivät jostain syystä laula.

Kanttoreita pyydettiin myös kertomaan, mitkä kasuaalitoimitukset he kokivat tärkeimmäksi työssään ja laittamaan nämä tärkeysjärjestykseen. Valtaosa (77,1 %) koki hautaan siunaamisen tärkeimmäksi työssään. Tämä on kuitenkin pienempi osa kuin Grundsténin aineistossa (90,1 %). Kaksi vastaajaa (5,7 %) koki avioliittoon vihkimisen tärkeimmäksi ja yksi vastaaja (2,8 %) kasteen. Yksi vastaaja ilmaisi myös, että kaikki kasuaalitoimitukset ovat yhtä tärkeitä. Joissakin vastauksissa tähdennettiin, että kanttorit ovat harvoin kasteissa mukana ja yksittäiset vastaajat harmittelivat tätä. Eräs vastaaja myös kuvasi, miten kaikki toimitukset ovat tärkeitä kohtaamisia ihmisten tärkeissä [juhla]hetkissä.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat hautaus-toimitusten musiikkien valintaan, millaisia käsityksiä kanttoreilla on musiikkivalinnoista ja ovatko musiikkivalinnat muuttuneet suhteessa aikaisempaan. Lisäksi halusin selvittää, miten kanttorit kokevat oman roolinsa ja merkityksellisyytensä hautaus-toimituksen suorittajina.

Tärkein vaikuttaja musiikkivalintoihin oli omaisten toiveet. Kanttorin rooli musiikkivalinnoissa on, kuten Grundsténin tutkimuksessakin, suuri. Pappien rooli musiikkivaihtoehtojen esittelijänä ja opastajana on kasvanut verrattuna Grundsténin tutkimukseen. Vastaajat toivat esiin ongelmia kanttorien ja pappien välisessä kommunikaatiossa musiikkivalinnoista ja linjaeroja työntekijöiden välillä musiikkivalintojen opastamisessa ja sopimisessa omaisten kanssa.

Hautaan siunaamisen kaavaa käytettiin vastaajien seurakunnissa ylivoimaisesti eniten. Maahan kätkemisen kaavaa käytettiin harvoin ja hautausmessua ei lainkaan.

Suuri osa kanttoreista kokee, että hautaus-toimitusten musiikkitoiveet ovat monipuolistuneet, musiikkityylien kirjo on suurempi kuin ennen ja hautaus-musiikkitoiveissa näkyy aiempaa enemmän vainajien ja omaisten yksilöllisyys. Omaiset uskaltavat osallistua nykyään rohkeasti hautaus-toimitusten suunnitteluun. Kanttorit kokevat, että omaisten klassisen ja hengellisen musiikin tuntemus vähenee, samoin kirkollisen tapakulttuurin tuntemus. Toisaalta hautajaiset on tilaisuus, joka saa myös elämässään kirkosta etäänntyneen ihmisen tulemaan kirkkoon, ja kanttorit voivat kokea tällaisen ihmisen palvelemisen erityisen tärkeäksi.

Kysymys äänitteiden käytöstä siunaustilaisuuksissa on esillä seurakunnissa aikaisempaa enemmän. Toisaalta aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole asiasta eksplisiittisesti kysytty. Olisi tarpeen tutkia lisää äänitteiden käyttöä kirkollisissa toimituksissa.

Aineiston perusteella vaikuttaisi siltä, että kanttorien käsitys hautaus-toimituksiin sopivasta musiikista on muuttunut. Kanttorien vaatimus tai toive pitäytyä vain hengellisessä musiikissa ei korostu yhtä paljon kuin ennen. Omaisten toiveiden kunnioittaminen on ammattikunnassa vahvaa, ja musiikkivalinnoissa hengellisyyttä tärkeämmäksi koetaan surutyön ja tunteiden merkitys. Vainajan persoonan ja elämänsä ilmentäminen koetaan musiikkivalinnoissa tärkeäksi. Vähemmistö

kanttoreista toivoo edelleen vahvasti pitäytyttävän vain hengelliseksi määritellyssä musiikissa ja suree toimitusten maallistumista. Suhtautuminen maallisen ja hengellisen musiikin käyttöön toimituksissa ei ole sidoksissa ikään, sukupuoleen tai muihin tässä tutkimuksessa kysytyihin taustatekijöihin.

Ymmärrys kirkollisen toimituksen jumalanpalvelusluonteesta on muuttunut. Grundsténin tutkimuksen perusteella jumalanpalvelusluonne vaikuttaisi aikaisemmin ohjanneen kanttoreita pitäytymään hengelliseksi määritellyssä musiikissa, mutta oman aineistoni perusteella suuri osa kanttoreista kokee sen toteutuvan kaikessa musiikissa, joka ei ole kristinuskon kanssa ristiriidassa. Olisi syytä tehdä lisää tutkimusta jumalanpalvelusluonne-käsitteestä ja siihen liittyvistä merkityksistä. Olisin myös itse voinut kyselytutkimuksessani selkeämmin kysyä tutkittavilta termin määritelmää.

Kanttorit kokevat roolinsa hautustoimituksissa hyvin merkityksellisiksi. Merkitykselliseksi koettiin lohdun tuominen omaisille sekä musiikin rooli omaisten tunteiden käsittelyssä ja surutyössä. Valtaosa kanttoreista kokee kirkollisista toimituksista omassa työssään tärkeimmäksi hautauksen. Tulos on yhteneväinen aikaisemman tutkimuksen kanssa.

Tutkimuksessa saatiin joitakin vastauksia tutkimuskysymyksiin, mutta esimerkiksi musiikkivalintoihin liittyviä tekijöitä on varmasti paljon enemmän, kuin mitä kyselylomakkeessa kysyttiin. Näiden tekijöiden selvittämiseksi pitäisi kysyä yksittäisten toimitusten musiikkivalinnoista ja niiden taustoista, kuten Grundstén teki, mutta tämän tutkimuksen puitteissa siihen ei ollut resursseja.

Kyselyni sisälsi paljon avovastauksia, josta seurasi se, että monet vastaajat eivät suoraan vastanneet kysytyyn kysymykseen tai jättivät paljon asioita avoimeksi. Sain myös avovastauksia, joissa ei käytännössä ollut mitään hyödynnettävää sisältöä. Tässä mielessä olisi eduksi kysyä tarkempia ja rajatumpia kysymyksiä. Toisaalta avovastauksissa vastaajat pääsevät kuvaamaan asioita omin sanoin, mikä on myös tärkeää, kun tutkimuskohteena on kanttorien kokemukset ja näkemykset työstään.

Tutkimus vahvisti monen kanttorin kokemuksen muutoksesta ja toi esiin nykyajan hautausmusiikkivalintoihin liittyvän kirjon. Tutkimuksen otos on melko pieni ja rajattu Mikkelin hiippakuntaan. Vastaajissa oli hyvin edustettuna eri sukupuolia, ikäluokkia ja eri vaiheessa uraansa olevia kanttoreita. Vastaajien työskentelyseurakunnat olivat eri kokoisia ja niiden toimintaympäristö kattoi niin maaseutua, kaupunkia kuin molempia

näitä. Tulokset kertonevat yleisistä linjoista melko hyvin, mutta isompi aineisto varmasti toisi paremmin esiin yhdistäviä taustatekijöitä samanlaisten käsitysten ja mielipiteiden takaa.

Tutkimus tuo tietoa seurakuntien työntekijöille ja kirkollisille päättäjille hautaustoimitusten toteutuksen kehittämiseen. Tulokset kertovat nykyisten kanttorien kyvystä sopeutua työnsä ja ympäröivän maailman muutoksiin. Ne antavat myös arvokasta tietoa yhdestä kanttorien työtä kuormittavasta, tai toisaalta kenties rikastuttavasta osa-alueesta. Tuloksista voidaan nähdä, onko hautajaismusiikeissa ja kanttorien kokemuksissa niistä tapahtunut muutosta aikaisempaan nähden, ja toisaalta voidaan kenties hahmottaa suuntaviivoja siitä, mitä hautajaismusiikki voisi olla tulevaisuudessa.

Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää kirkollisia toimituksia koskevassa arvo-keskustelussa oppilaitoksissa, työpaikoilla ja kirkollisessa päätöksenteossa. Tulokset voivat myös toimia kanttorin työssä toimiville tärkeänä peilauspintana; vastaako oma kokemus toisten kokemusta, ja ovatko yksittäisten kanttorien havaitsemat trendit ja muutokset yleisempikin ilmiö. Kanttorien työn näkökulman lisäksi tutkimustulokset ovat itsessään merkittäviä dokumentteja suomalaisesta hautauskulttuurista.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Grundstén, Anne-Marie 2002. *Porin seudun seurakuntien siunaustoimitusten musiikki*. Tutkielma. Sibelius-Akatemia, Kirkkomusiikin osasto. Helsinki.

Grundstén, Anne-Marie 2017. *Hautajaismusiikki ja sen valinta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suomenkielisissä seurakunnissa: Kanttorien näkemyksiä musiikin toteutuksesta vuoden 2003 käsikirjauudistuksen jälkeen*. Väitöskirja. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, DocMus.

Juhila, Kirsi. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus>. Luettu 6.12.2022

Karhu, Marja 1994. *Siunaustilaisuuksien virret Akaan siunauskappelissa, Urjalan ja Kylmäkosken kirkoissa vuonna 1993*. Tutkielma. Sibelius-Akatemia, Kanttoreiden kelpoistamiskoulutus.

Kirkollisten toimitusten kirja 2003. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja III. Hyväksytty kirkolliskokouksessa 8. marraskuuta 2003. Osa 1. Pieksämäki 2004: Kirkkopalvelut.

Kirkon tilastot 2019. Kirkollisten toimitusten yleisyys vuonna 2019. <https://public.tableau.com/app/profile/kirkon.tutkimuskeskus/viz/Kirkollisettoimitukset2019/Toimitukset2019>. Luettu 6.12.2022

Koski, Suvi-Päivi 1977. *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hautausmusiikki 1900-luvulla*. Laudatur-tutkielma. Helsingin yliopisto, Teologinen tiedekunta.

Loikas, Sanna 2018. *Hautajaisvirret ja Kübler-Rossin suruteoria: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjan käyttö siunaustilaisuuksissa Ylöjärven seurakunnassa 2013 – 2014*. Kirjallinen työ. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, kirkkomusiikin ja urkujen aineryhmä.

Nurmi, Kristiina 1989. *Suomenkielisen virsikirjan käyttö siunaustoimituksissa Malmin siunauskappelissa kirkkovuoden 1987–1988 aikana*. Tutkielma. Sibelius-Akatemia, Kirkkomusiikin osasto (Helsinki).

Mäenpää, Päivi 1984. *Yksinlaulun käyttö avioliittoon vihkimis- ja hautaan siunaamistoimituksissa*. Tutkielma. Sibelius-Akatemia, Kirkkomusiikin osasto.

Perustelut 2001. Kirkolliskokouksen vuonna 1988 asettaman käsikirjakomitean mietinnön perustelut. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto Sarja A 2001: 2. Helsinki: Kirkkohallitus.

Pirttimaa, Kati ja Pulli-Huomo, Anna 2024. "On meillä aarre verraton" – kirkollisten toimitusten musiikin teologia. Teoksessa Inkala, Anna-Kaisa & Kopperi, Kari (toim.) *Kasteessa kaiken perusta – selvityksiä kirkollisten toimitusten teologiasta*. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, Kirkko ja toiminta 153. Helsinki: Kirkkohallitus.

Salonen, Seija 2008. *Pois vaikerrukset, maan multa ei armoa peitä. Miten virsikirja antaa sanat läheisensä menettäneen surutyöhön*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto, teologinen tiedekunta.

Sinä olet kanssani 2009. Kirkollisten toimitusten opas. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2006:4. 2. painos.

Kirkkohallitus/Jumalanpalveluselämä ja musiikkitoiminta. Jyväskylä: Gummerus.

Vuori, Jaana. Aineiston tuottaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/aineiston-tuottaminen/>. Luettu 12.12.2022.

LIITE

Kyselylomake saatteineen

Arvoisa kanttori,

Olen Taideyliopiston Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin aineryhmän maisteriopiskelija Helsingistä. Tutkin maisterintutkintoon kuuluvassa kirjallisessa työssäni hautausmusiikin valintaa ja kanttorien näkemyksiä siitä Mikkelin hiippakunnassa. Kysely koskee virassa toimivia kanttoreita hiippakunnan alueella. Tässä työssä en tutki hautausvirsiä tai toimituksen liturgisia osia, vaan ainoastaan muuta hautaustoimituksissa esitettävää instrumentaali- ja vokaalimusiikkia.

Minua kiinnostaa, onko musiikkivalinnoissa tai kanttorien näkemyksissä niistä tapahtunut muutoksia verrattuna aikaisempaan tutkimukseen. Kyselyyn vastatessa pyytäisin arvioimaan aikaa vuoden 2011 jälkeen siltä osin, kun itse olet toiminut kanttorin virassa. Tämä aikarajaus sen vuoksi, että Anne-Marie Grundsténin ansiokkaan väitöskirjan aineisto hautausmusiikeista päättyy vuoteen 2011. Olen laatinut kyselyn niin, että osa kysymyksistä on samoja kuin Grundsténin kyselytutkimuksessa, osa taas omiani. Tämä mahdollistaa vertailevan näkökulman aikaisempaan tutkimusaineistoon.

Kysely on anonyymi, eikä tutkittavia voida tunnistaa vastauksista. Vastauksia käytetään ainoastaan edellä mainitussa Sibelius-Akatemian kirjallisessa työssä.

Kyselyyn pääsee vastaamaan 12.2.2023 asti täältä: ([linkki](#))

Kiitos paljon vastauksista jo etukäteen! Otan mielelläni vastaan kysymyksiä tai kommentteja tähän kyselyyn liittyen, minuun voi olla yhteydessä sähköpostitse (sähköpostiosoite).

Kyselylomake²⁰

1. Ikä **1** alle 30 **2** 30–39 **3** 40–49 **4** 50–59 **5** 60 tai vanhempi
2. *Sukupuoli* **1** nainen **2** mies **3** muu **4** en halua kertoa
3. Työskentelyseurakunnan koko jäsenmäärän mukaan **1** alle 5000 **2** 5000–10 000 **3** 10 000–20 000 **4** yli 20 000
4. Työskentelyseurakunnan toimintaympäristö pääosin **1** kaupunkia **2** maaseutua **3** molempia
5. *Virkasuhte* **1** vakinaisessa virkasuhteessa **2** viran sijainen
6. *Virka-asema* **1** Laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä kanttorin virka **2** Ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorin virka **3** Muuta püispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävä kanttorin virka **4** muu, mikä?
7. *Kuinka monta vuotta olet toiminut nykyisessä virassasi?*
8. *Kuinka monta vuotta olet yhteensä toiminut kanttorin virassa?*
9. *Onko seurakunnassanne keskusteltu työntekijöiden kesken siunaustoimitusten musiikista ja mahdollisesti sen valitsemiseen liittyvistä ongelmista? **1** kyllä **2** ei **3** en osaa sanoa*
10. *Jos on, niin minkälaisissa tilanteissa, ja onko syntynyt siunaustilaisuuksien musiikkia koskevia sopimuksia tai päätöksiä, ja minkälaisia?*
11. *Oletko itse ollut hautaustoimituksessa, jossa on soitettu musiikkia äänitteeltä tai tiedätkö seurakunnassasi näin tehtävän? **1** kyllä **2** ei **3** en osaa sanoa*
12. *Jos kyllä, miten äänitteen käyttämistä on perusteltu ja millaisessa tilanteessa tähän on päädytty?*
13. *Onko seurakuntanne työntekijöillä mielestäsi yhtenäinen linja siunaustoimitusten musiikin valitsemisessa? **1** kyllä **2** ei **3** en osaa sanoa*
14. *Jos ei ole, niin miten ja miksi se mielestäsi poikkeaa; pappien ja/tai kanttoreiden kesken?*

²⁰ Kursivoidut kohdat ovat samoja kuin Grundsténin tutkimuskyselyssä.

15. *Miten seurakunnassanne opastetaan omaisia siunaustoimituksen musiikin valinnassa? (voit valita useampia vaihtoehtoja) 1 kanttori esittelee omaisille erilaisia surumusiikin vaihtoehtoja 2 pappi esittelee omaisille erilaisia surumusiikin vaihtoehtoja 3 seurakunnan/kanttorin laatima esite tai internet-sivu 4 surumusiikin konsertit 5 muu, mikä?*
16. *Ketkä yleisimmin vaikuttavat siunaustoimitusten musiikkien valintaan (voit valita useampia vaihtoehtoja)? 1 omaiset 2 pappi 3 kanttori 4 hautausoimisto 5 ulkopuolinen esiintyjä 6 joku muu*
17. *Arvioi, kuinka monta siunaustoimitusta seurakunnassasi on vuodessa.*
- Arvioi, kuinka monta kertaa olet ollut viimeisen vuoden aikana kanttorina:
18. *Hautausmessussa*
19. *Hautaan siunaamisessa*
20. *Maahan kätkemisessä*
21. *Arvioi, kuinka monta kertaa vuodessa olet itse yhteydessä omaisiin tai omaiset ovat yhteydessä sinuun puhelimitse, sähköpostitse tai viestisovelluksin ennen siunausta.*
22. *Arvioi, kuinka monta kertaa vuodessa kanttorina tapaavat omaisia henkilökohtaisesti ennen siunausta.*
23. *Eroaako seurakunnassanne kirkkoon kuulumattoman vainajan siunaustoimituksen musiikki kirkkoon kuuluvan vainajan siunaustoimituksen musiikista ja jos kyllä, niin miten?*
24. *Onko seurakunnassanne syntynyt ristiriitatilanteita omaisten kanssa siunaustoimitusten musiikkivalinnoista? 1 usein 2 harvoin 3 ei koskaan 4 en osaa sanoa*
25. *Jos on, niin minkäläisten musiikkitoiveitten kohdalla ja miten ristiriitatilanteet ratkaistiin?*

26. Kuvaile, millaista on mielestäsi sopiva musiikki hautaustoimitukseen. Miten miellät tilaisuuden jumalanpalvelusluonteen vaikuttavan musiikin valintaan?
27. Oletko törmännyt musiikkitoiveisiin, jotka eivät ole mielestäsi sopivia hautaustoimitukseen? **1** usein **2** toisinaan **3** harvoin **4** ei koskaan **5** en osaa sanoa
28. Oletko esittänyt hautaustoimituksessa musiikkia, joka ei ole mielestäsi ollut sopivaa tilaisuuteen? **1** usein **2** toisinaan **3** harvoin **4** ei koskaan **5** en osaa sanoa
29. *Nimeä siunaustoimitukseen toivottua musiikkia, mitä et ole suostunut esittämään, ja miksi?*
30. *Mitä siunaustoimitukseen pyydettyä musiikkia et ole esittänyt siunaustoimituksessa, mutta olet suostunut esittämään muistotilaisuudessa?*
31. *Miten siunaustoimituksen musiikki mielestäsi eroaa muistotilaisuuden musiikista?*
32. Oletko huomannut siunaustoimitusten musiikkitoiveissa muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana? **1** kyllä **2** ei **3** en osaa sanoa
33. Jos kyllä, minkälaisia?
34. Jos kyllä, milloin muutos on käsityksesi mukaan tapahtunut?
35. Kuinka merkitykselliseksi koet tehtäväsi hautaan siunaamisessa? **1** hyvin merkitykselliseksi **2** jokseenkin merkityksellisesti **3** neutraali **4** en juurikaan **5** en lainkaan
36. Mitkä asiat koet merkityksellisiksi tehtävässäsi hautaan siunaamisessa?
37. *Mitkä kasuaalitoimitukset (hautaus, vihkiminen, kaste) koet kanttorina tärkeimmäksi työssäsi (kirjoita alle tärkeysjärjestyksessä)*